תנ״ך · אחרונים · מצודת דוד · נביאים

מצודת דוד על נחום

רבי דוד אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מצודת דוד על נחום

רבי דוד אלטשולר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מצודת-דוד-על-נחום/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 4
פסוק ג 4
פסוק ד 4
פסוק ה 4
פסוק ו 4
פסוק ז 5
פסוק ח 5
פסוק ט 5
פסוק י 5
פסוק יא 5
פסוק יב 5
פסוק יג 5
פסוק יד 6
פרק ב 6
פסוק א 6
פסוק ב 6
פסוק ג 6
פסוק ד 6
פסוק ה 7
פסוק ו 7
פסוק ז 7
פסוק ח 7
פסוק ט 7
פסוק י 7
פסוק יא 8
פסוק יב 8
פסוק יג 8
פסוק יד 8
פרק ג 9
פסוק א 9
פסוק ב 9
פסוק ג 9
פסוק ד 9
פסוק ה 9
פסוק ו 9
פסוק ז 10
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק י 10
פסוק יא 10
פסוק יב 10
פסוק יג 11
פסוק יד 11
פסוק טו 11
פסוק טז 11
פסוק יז 11
פסוק יח 11
פסוק יט 12

פרק א

פסוק א

משא נינוה. הנבואה ההיא נאמרה על נינוה היא ראש ממלכת אשור:

ספר וגו'. זהו ספר נבואה של נחום האלקושי הוא היה המתנבא על נינוה:

פסוק ב

אל קנוא וגו'. ה' הוא אל זועם ונוקם וכפל עוד ואמר נוקם ה' וגו':

נוקם ה' לצריו. ר"ל רק לצריו הוא נוקם ונוטר איבה לאויביו הם העכו"ם אבל לא כן לישראל עמו:

פסוק ג

ה' ארך אפים. ר"ל הן אמת שה' מאריך אף ואינו ממהר לפרוע גמול הרשע עם כי הוא גדול כח ובידו להפרע בכל זמן:

ונקה לא ינקה. אבל הוא אינו מנקה לותר על הרשע מכל וכל:

בסופה ובשערה דרכו. הלוכו הוא ברוח סופה וסערה ר"ל כשבא לענוש העכו"ם מביא רוח סופה וסערה להניעם ולכלותם מהר:

וענן אבק רגליו. ר"ל הגזירות הבאות מסבתו אל העכו"ם הם לו לחושך ואפלה כענן והמשילם לאבק הנופל מתחת הרגלים:

פסוק ד

גוער בים וגו'. הוא משל על כריתת השרים מנינוה:

אמלל בשן וגו'. הם מקומות מרעה השמן והוא משל על אבדן בעלי העושר:

ופרח וגו'. ר"ל יכלה הצלחתם:

פסוק ה

הרים רעשו. מפחדו ירעשו ההרים וימסו הגבעות גם הוא משל על שרי נינוה וכפל הדבר במ"ש:

ותשא הארץ מפניו. הארץ תשרף מפני אש חמתו והוא משל על גודל הרעדה והכליון:

ותבל. הוא החלק מן הארץ המיושבת מבני אדם:

פסוק ו

מי יעמוד. מי יוכל להתקיים לפני זעמו:

ומי יקום וגו'. כפל הדבר במ"ש:

נתכה כאש. היא נשפכת לכלות ולהאביד כאש ההולך ושורף:

והצורים. הסלעים נתצו ונכתתו ממני ר"ל בעלי הכח יחלשו ויאבדו:

פסוק ז
טוב ה' למעוז וגו'. ר"ל אף ביום צרה כשהוא עוסק בהבאת המשפט עכ"ז הוא טוב אז להיות למעוז ולחוזק ונותן לב לדעת את החוסים בו להזמין להם הצלה ועזר לא כבשר ודם שאין מי יעמוד לפניו בעת זעמו ולא יתן אז לב להיטיב עם מי:

פסוק ח
ובשטף עובר. הנה בשטף מים רבים יעשה כלה את מקום נינוה שזכר בתחילת הנבואה ר"ל האויב הבא והוא נ"נ הוא יכלה הכל כמו שטף מים העובר השוטף הכל מבלי ישאר מה:
ואויביו. החושך ירדף את אויביו הם אנשי אשור:

פסוק ט
מה תחשבון. ר"ל אתם אנשי נינוה מה תחשבון על ה' הגוזר עליכם את הכלייה הזאת אם תחשבו להנצל מידו דעו כי כלה הוא עושה לכם ולא תקום הצרה פעמים כי בפעם אחת יכלה אתכם:

פסוק י
כי עד סירים סבוכים. בעוד שהקוצים יהיו מסובכים ונאחזים אלה באלה ר"ל בעוד שיהיו אנשים בתכלית החוזק מקובצים יחד באגודה אחת:
וכסבאם סבואים. כאשר המשכרים יהיו עוסקים בשכרות היין פתאום יהיו נאכלים כקש יבש שנמלא ונשלם בשולו שהוא קל להשרף:

פסוק יא
ממך וגו'. אתה נינוה ממך יצא סנחריב החושב רעה על ה' להחריב את בה"מ ויועץ עצת בליעל לשלוח לחרף כלפי מעלה כמ"ש (במ"ב ובישעיה):

פסוק יב
אם שלמים. אם יהיו אנשי נינוה שלמים בדעה אחת ובעצה מוסכמת וכן יהיו רבים במספר שכל זה הוא סבה אל הנצחון:
וכן נגוזו. ר"ל אעפ"כ יהיו גזוזים ונכרתים כאשר אמרתי ועבר העם מן העולם:
ועניתך. ר"ל אענה אותך בתכלית העינוי והאבדון עד שלא אצטרך לענות אותך עוד כי בפעם ההיא תכלה מכל וכל והוא דוגמת אמרו לא תקום פעמים צרה:

פסוק יג
ועתה. ר"ל בזמן קרוב אשבור מטהו מעליך ישראל ר"ל עוד לא יצר לך ומוסרותיך. המוסרות שהייתם קשורים בהם אנתק ממך ר"ל לא תהיה עוד מוכנע לאשור:

פסוק יד

וצוה עליך ה'. מול מלך אשור יאמר:

לא יזרע משמך עוד. ר"ל לא ימלוך מי מזרעך:

אכרית פסל ומסכה. כי שממה תהיה:

אשים קברך. ר"ל אני אשים לך קבר המיוחד לך כי אני אלחם בך:

כי קלות. היית קל בדעתך לשלוח לחרף כלפי מעלה ולכן אקח ממך נקם:

פרק ב

פסוק א

הנה על ההרים. הנה כבר נראה על ההרים ביאת רגלי המבשר המשמיע שלום כי יבשר ויאמר שנפלה אשור ועוד לא יבוא למלחמה על ארץ ישראל:

חגי יהודה חגיך. ר"ל שמחו בחג בשמחת לבב:

שלמי נדריך. מה שנדרת להי' אם יצילך מכף מלך אשור כי הנה נצלת ממנו כי לא יוסיף עוד לעבר בך בליעל הוא זרע סנחריב כי נכרת כל הזרע ואין להם שארית:

פסוק ב

עלה מפיץ. אשור שהגלה אותך והפיץ אותך בארצות הנה נסתלק מן העולם:

על פניך. ר"ל לפניך וכאלו אתה רואה הסתלקו:

נצור מצורה. ערי המבצר שעזבתם מפחד מלך אשור הנה עתה שמור אותם:

צפה דרך. הסתכל בדרך הבא מאשור ולא תראה עוד מי בא מהם:

חזק מתנים. חזק ואמץ כי לא תירא עוד מאשור:

פסוק ג

כי שב וגו'. כי עתה יניח וישקיט ה' את גאון יעקב להיות כגאון ישראל ר"ל כמו שהיה מאז ומקדם:

כי בקקום בוקקים. כי המריקים הם הכשדים הריקו את אשור ושחתו זמוריהם ר"ל לקחו עשרם והרגו גבוריהם ולכן תשב במנוחה והשקט כי אין לך לפחוד עוד מאשור:

פסוק ד

מגן גבוריהו מאדם. המגן של גבורי הבוקקים הכשדים יהיו אדומים מדם החללים:

אנשי חיל מתולעים. יהיו מלובשים בגדי תולעת שני שהיא צבע אדומה ר"ל בגדיהם יהיו צבועות מדמי ההרוגים:

באש פלדות הרכב וגו'. ר"ל ביום שהכינו את הרכב למלחמה היה נראה כאלו הולך בלפידי אש כי הברזל שעל גלגלי הרכב היה מוציא ניצוצי אש במרוצתם על הסלעים:

והברושים הרעלו. ר"ל המקלות של ברוש העשויות כחניתות המחודדות בראשן כבר הושם שם הסם הממית כי הכינו מקלות כאלה על המלחמה:

פסוק ה

יתהוללו הרכב. אנשי הרכב יתהוללו בחוצות לרוץ הנה והנה:
ישתקשקון ברחובות. השמעת קול כלי זיין ישמיעו ברחובות קריה:
מראיהן. מראה פניהם כלפידי אש וקלות מרוצתם כברקים אשר מעט תשיגם הראות לרוב המהירות:

פסוק ו

יזכור אדיריו. מלך אשור יזכור גבוריו ללכת לקראת המלחמה אבל יכשלו בהליכתם ולא יצליחו:
ימהרו חומתה. ר"ל ישובו למהר לעלות על חומת העיר למנוע את הכשדים לבוא בעיר:
והוכן הסוכך. יכינו דבר הסוכך עליהם ממעל להגן מן החצים ואבני הקלע:

פסוק ז

שערי הנהרות. ר"ל עכ"ז לא יוכלו למנוע את האויב כי נפתחו שערי העיר הפונים מול הנהרות כי חיל הכשדים שברום:
וההיכל נמוג. היכל המלך נמוג ונמס ר"ל ינתצו ויכתתו אותו:

פסוק ח

והוצב גלתה הועלתה. ר"ל המלכה הנצבת פנימה לימין המלך כענין שנאמר נצבה שגל לימינך (תהילים מ"ה:י') נתגלית לעין כל והועלתה על המרכבה להוליכה בגולה:
ואמהותיה. שפחותיה מנהגות אותה בקול קינה כנהימת קול יונים:
מתופפות. כמו שהאדם מכה בתוף כן הן מכות על לבבהן כדרך הנשים המקוננות:

פסוק ט

ונינוה. והנה נינוה מימים קדמונים היא היתה מלאה כל טוב כברכת המים המלאה לה:
והמה נסים. ועתה המה נסים ומניחים כל העושר:
עמדו עמודו. עם כי המלך והשרים יצעקו למה תנוסו עמדו והלחמו מול האויב אבל אין מי פונה להקוראים ולא יאבו להלחם:

פסוק י

בוזו כסף. אתם אנשי כשדים שללו הכסף והזהב ואין סוף אל העושר שתקחו מאשר הכינו אנשי נינוה לעצמם:

כבוד. ר"ל שם תמצאו כבוד היקר מכל כלי חמדה והוא כבוד נצחון המלחמה, או ר"ל גרפו אותה מכל כלי חמדה וקחו לעצמיכם:

פסוק יא

בוקה וגו'. ר"ל נינוה תשאר ריקה וכרותה מן העושר:

ולב נמס. לבם יהיה נמס מגודל החרדה וכשלון ברכים מבלי חוזק וכל מתנים יהיה חלחלה ורעד לבל יוכלו לעמוד על מתניהם:

קבצו פארור. פני כולם ישחר כאלו קבצו כל השחרות שיש בקדרה הנשחרה מעשן האש:

פסוק יב

איה מעון אריות. אמר דרך קינה איה נינוה שהיתה מדור אריות ומקום מרעה אל הכפירים ר"ל מקום מלכים אדירים ושרים עצומים:

אשר הלך. ר"ל אשר היה הולך ויוצא משם האריה והלביא לכל פאות העולם לטרוף טרף והיה נשאר שם גורי האריה הם הבנים הקטנים וישבו בבטחה ולא היה מי מחרידם ר"ל המלך והגבורים יצאו לשלול שלל ובניהם נשארו במקומם בבטחון רב:

פסוק יג

אריה טורף. האריה ההוא אשר הלך היה טורף בעבור מרבית צורך ספוק גורותיו הם בניו הקטנים והיה מחנק והורג מחיות השדה להביא אל לבאותיו הם נקבות האריה:

וימלא. והיה ממלא החורים שיושב בהן מן הטרף וכפל דבריו ואמר ומעונותיו טרפה והוא משל על מלכי נינוה ושריה שהיו מביאים שלל רב די צורך בניהם ונשותיהם ומלאו ארצם מן העושר ששללו:

פסוק יד

הנני אליך. הנה אני אלחם בך:

והבערתי. אשרוף רוב הרכב שבה בהעלאת עשן השמים לגודל השרפה:

וכפיריך. ר"ל בניך וזרעם תאכל החרב:

והכרתי וגו'. ר"ל עוד לא תטרוף בארץ לשלול את העכו"ם:

קול מלאכתך. שהיו מרימים קול על ארצות העכו"ם ליראם ולבהלם וכמו שעשה רבשקה על ירושלים כמ"ש (במ"ב ובישעי'):

פרק ג

פסוק א

הוי עיר דמים. אוי לך את נינוה עיר שופכת דמים כלה עדת שקר ומלאה שבר לשבר את הבריות ולא תסור מפיה את הטרף בי תתמיד להרוג ולאבד את העכו"ם:

פסוק ב

קול שוט. היו משמיעים קול שוט להכות הסוסים:

וקול רעש. אופני המרכבות להבהיל את האנשים:

וסוס דוהר. הסוס שמשך את המרכבה היה מדלג וקופץ והמרכבה היתה מרקדת לרוב מרוצתה לאיים על הרואים:

פסוק ג

פרש מעלה. הפרש היה מעלה עצמו כלפי מעלי בדליגת הסוס ובידו להב חרב וברק חנית והוא עושה חללים רבים ופגרים הרבה:

ואין קצה לגויה. לא היה סוף אל גוית ההרוגים המושלכים בארץ עד שבני אדם נכשלו בגוית ההרוגים כי לא מצאו מקום פנוי ללכת:

פסוק ד

מרוב זנוני זונה. ר"ל כל ההרג הזה עשתה בעבור שהיה בה רוב הנהגות זנוני הזונה כשהיא טובת חן ובעלת כשפים אשר אז מוכרת עכו"ם לעצמה להיות כרוכים אחריה בעבור זנותה וכובשת משפחות עכו"ם עם כשפיה כי כן היה דרך אשור לפתות את העכו"ם בדברי חנוף להתחבר עמה וגלו להם מסתורם ואח"ז נלחמו בהם ויכלו להם והרבו להרוג ולאבד מבלי מצוא מנוס:

פסוק ה

הנני אליך. הנה אני אלחם בך:

וגליתי שוליך. לפי שהמשילה לזונה אמר לשון בזיון הזונה שמפשיטין חלוקה ומהפכין מלמטה למעלה דרך בזיון ומגלים שולי החלוק בהגבהתה כלפי מעלה על פניה:

והראיתי. אראה את כל העכו"ם את גלויך ואת הממלכות את קלונך ובזיונך:

פסוק ו

והשלכתי. אשליך עליך דברים מאוסים ואגנה אותך ואשים אותך כדבר מטונף ומלוכלך ר"ל האויב הבא יהרוג בך ויוליכך בשבי בבזיון רב:

פסוק ז
כל רואיך. כל הרואים אותך בשפלותך ובזיונך ינוד להתרחק ממך כדרך שמתרחקי׳ מדבר מאוס:
ואמר. הרואה בבזיונך יאמר הנה שדדה נינוה מי ינוד לה בראש כדרך המנחמים כאומר הלא אין לה אוהבים כי הרעה לכל העכו״ם:
מאין. מאיזה מקום אבקש לך מנחמים והוא כפל ענין במ״ש:

פסוק ח
התיטבי מנא אמון. וכי טובה אתה מנוא שהיא בת רבת עם כמ״ש את המון נוא (יחזקאל ל׳:ט״ו):
היושבה. אשר יושבת בין היאורים והמים סביב לה והיא לה לחוזק:
אשר חיל ים וגו׳. ר״ל הים לה לחיל וגם חומתה היא מן הים ר״ל הים לה לחוזק במקום חיל וחומה:

פסוק ט
כוש עצמה. כוש היה לה לחוזק כי בא לה לעזרה וגם אנשי מצרים באו בעזרתם ואין קצה אל הבאים בעזרתה:
פוט ולובים. ר״ל גם פוט ולובים שהיו בעזרתך אתה נינוה גם הם היו בעזרתה:

פסוק י
גם היא. עם כל החוזק והעזר הלכה לגולה בשבי על ידי הכשדים ואת עולליה בקעו בראש כל החוצות ועל המכובדים שבה השליכו גורל לחלקם ביניהם וכל גדוליה אסרו בשלשלאות:

פסוק יא
גם את. גם אתה נינוה לא תהיה טובה ממנה כי תהיה שכורה ר״ל מגודל הצרה תהיה מבולבלת בדעת כמו השכור:
ותהי נעלמה. תהיה נעלמה מן העולם כאלו לא היית:
גם את וגו׳. כמו שנוא בקשה עזר ומעוז להנצל מן האויב כן תבקשי את וכאומר והנה לא תמצא כמו שלא מצאה נוא:

פסוק יב
כל מבצריך. עריך המבצרים יהיו נוחים לכבוש כאלו היו תאנים והם מבוכרים בבשול כי אז אם ינועו את האילן נופלים הם מעצמם על פי הרוצה לאכלם כן בנקל יכבוש נ״נ את ערי מבצריך:

פסוק יג
נשים בקרבך. כאלו היה נשים בקרבך ר"ל לא יכלו למנוע ביאת האויב כאלו היו נשים ולא גבורים בעלי מלחמה:
לאויביך. אל אויביך כאלו מעצמם נפתחו שערי אצריך וכאלו האש שרפה בריחי השערים ר"ל בקלות רב יכבוש אותה האויב:

פסוק יד
מי מצור שאבי לך. שאבי לך מים להיות מוכן לך לשתותו בימי המצור כי לא תוכל ללכת אז מחוץ לעיר לשתות מים כי האויב יהרוג אותך:
חזקי מבצריך. למען תשגב בהן מפני האויב:
בואי בטיט וגו'. לטוח בנין החומה:
החזיקו מלבן. אחזי מלאכת הלבנים לתקן עמהם בדקי החומה:

פסוק טו
שם וגו'. רצה לומר אבל לא תועיל בזה כי שם במבצריך תאכלך האש והחרב תכריתך ותאכלך כילק האוכל עשבי השדה ולא ישאיר מה:
התכבד כילק. תהיה מטואט במטאטא כילק המכלה כל הירק:
התכבדי כארבה. כפל הדבר לחוזק הענין:

פסוק טז
הרבית. מאז הרבית רוכליך יותר מכוכבי שמים ועתה הם כילק הפושט כנפיו ויעוף ר"ל הנה נסו והלכו שבי:

פסוק יז
מנזריך. השרים בעלי העטרות היו כארבה וטפסריך היו כמין הגדול שבארבה אשר ביום קרה יחנו בגדרות וכאשר תזרח השמש וחם להם אז כ"א מהם נודד ללכת ולא ניכר מקומו היכן חנה ואיה הלכו וכן יהיו שרי נינוה כי לא יהיה ניכר אם היו שם מעולם ולא יהיו נודע איה הם כי מהם נהרגו מהם הלכו שבי:

פסוק יח
נמו רועיך. מנהיגי המלחמה כאלו נתנמנמו בשינה ועזבו הנהגת המלחמה:
ישכנו אדיריך. הגבורים שוכנים במקומם ואינם הולכים למלחמה מול האויב:
נפשו עמך. המון העם מצאו נופש ומרגוע על ההרים ואין מי מקבצם לרדת אל המלחמה:

פסוק יט

אין כהה. אין מי מיצר על שברך להיות זוהר פניו כהה וחשוכה ועם כי מכתך נחלה וכאובה מאד:

שמעך. שמע מפלתך:

תקעו כף עליך. ר"ל עוד ישמחו ועל מפלתך יכו כפם זה לזה דרך שמחה:

כי על מי. רצה לומר מי הוא אשר לא עברה עליו תמיד רעתך כי לכולם הרעות ולכן הכל ישמחו במפלתך: